Nr 132.

Ankom till Riksdagens kansli den 15 maj 1913 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa kronoarrendatorer från skyldighet att ansvara för kommunalutskylder, belöpande å skogsmark, som icke inbegripits i arrendet.

(1:a Avd.)

Uti en till Riksdagen den 21 februari 1913 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 95, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen, att

dels besluta, att Kungl. Maj:t må i den omfattning, som överensstämmer med i statsrådsprotokollet tillstyrkta grunder, och i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, äga att medgiva arrendator av sådan genom domänstyrelsens försorg utarrenderad kronoegendom, vars skogsmark icke inbegripits i arrendet, befrielse från skyldighet, som enligt arrendekontraktet må åligga honom att ansvara för vissa å egendomens skogsmark belöpande utskylder;

dels ock på extra stat för år 1914 anvisa ett förslagsanslag av 40,000 kronor att enligt berörda grunder och av Kungl. Maj:t meddelade närmare föreskrifter tilldelas dylik arrendator såsom gottgörelse för utskylder av ifrågavarande slag, vilka förfallit till betalning under åren 1910—1913 och blivit av arrendatorn erlagda, med rätt tillika för Kungl. Maj:t att låta utav nämnda anslag förskottsvis under år 1913 av tillgängliga medel utanordna, vad som må finnas erforderligt.

I detta ärende har departementschefen till förberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Vid de under senare tider verkställda allmänna taxeringarna av fast egendom hava taxeringsvärdena å jordbruksfastigheterna i landet i ett stort antal fall undergått väsentlig höjning. Särskilt har detta varit händelsen vid den sist verkställda allmänna fastighetstaxeringen, vilken såsom bekant ägde rum under år 1908. Anledningen till denna höjning lärer i allmänhet ligga däri, att vid fastighetstaxeringarna allt mera tagits hänsyn till värdet av å fastigheterna befintlig skogstillgång.

På grund av den höjning i taxeringsvärdena, som sålunda ägt rum, hava jämväl utskylderna för egendomarna kommit att undergå en väsentlig ökning.

Vad nu särskilt angår kronans under domänstyrelsens inseende ställda, utarrenderade fasta egendomar — antingen desamma utgöras av jordbruksdomäner i egentlig mening eller av jordbruksfastigheter hörande till kronoparker eller andra skogsegendomar — ber jag få erinra därom, att i de rörande dem upprättade arrendekontrakten i allmänhet förekommer stadgande om skyldighet för vederbörande arrendator att ansvara för samtliga å egendomen belöpande utskylder och besvär, med undantag av grundskatt. Arrendator av sådan egendom har följaktligen att ansvara för egendomens såväl kommunalutskylder i egentlig mening som ock utskylder till skola, kyrka och prästerskap, landstingsskatt, vägskatt o. s. v. På grund av kontraktens ordalydelse omfattar denna ansvarighet i regel icke allenast utskylderna för den del av egendomen, som innefattas under arrendet, utan ock utskylderna för sådan egendomens skogsmark, vilken undantagits från arrendet och ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning. Inom åtskilliga län hava visserligen taxeringsförrättningarna på senare tid verkställts sålunda, att, där egendoms skogsmark varit från arrendet undantagen och ställd under skogsstatens vård, särskilda taxeringsvärden åsatts, å ena sidan, den till arrendatorn upplåtna delen av egendomen och, å andra sidan, egendomens från arrendet undantagna skogsmark. Men även i sådana fall hava, enligt vad några under år 1910 av högsta domstolen avgjorda rättsfall utvisa, vederbörande arrendatorer på grund av arrendekontraktens ordalydelse ansetts skyldiga att till Kungl. Maj:t och kronan återbära de utskylder, som för skogsmarken påförts kronan och av kronan i första hand erlagts.

Då emellertid arrendator av sådan genom domänstyrelsens försorg utarrenderad kronoegendom, vars skogsmark är från arrendet undantagen, i regel icke åtnjuter annan rätt till skogsmarken än att därifrån erhålla nödigt husbehovsvirke och i vissa fall att använda skogen till mulbete, har under senare tider från flera håll gjorts gällande, att betalnings-

ansvaret för de å skogsmarken belöpande utskylderna borde åligga icke arrendatorn utan staten. Att betalningsansvaret för nämnda utskylder övertoges av staten syntes desto mera rimligt som eljest arrendatorn skulle få vidkännas den många gånger högst avsevärda stegring i utskylderna, som under arrendetiden inträtt just till följd av ökat taxeringsvärde å skogsmarken, en stegring, vilken arrendatorn icke rimligen kunnat vid arrendeavtalets ingående taga i beräkning.

Till Kungl. Maj:t eller domänstyrelsen hava efter 1908 års utgång inkommit ett åttiotal ansökningar, i vilka kronoarrendatorer i skilda delar av landet — under framhållande att de vore helt och hållet urståndsatta att, utan ekonomisk ruin, gälda de betydligt förhöjda utskylder, som betingades av arrendegårdarnas ökade taxeringsvärden — gjort framställning om efterskänkande av utskylder, som belöpte å sådan skogsmark, vilken ej vore i arrendet inbegripen.

Av handlingarna till dessa framställningar inhämtas, bland annat, att taxeringsvärdena å de däri avsedda fastigheterna — huvudsakligen på grund av förhöjt värde å skogen — under löpande arrendeperiod i flera fall mångdubblats. Så har t. ex. beträffande en kronoegendom i Jämtland taxeringsvärdet år 1908 höjts från 14,400 kronor till 100,000 kronor. I följd härav kommo 1909 års utskylder från egendomen att uppgå till 624 kronor 14 öre, motsvarande mer än dubbla arrendet från egendomen, vilket utgjorde 300 kronor om året.

En fråga, som står i visst sammanhang med den nu föreliggande, bragtes på tal vid 1911 års riksdag genom en av åtskilliga ledamöter i Andra kammaren väckt motion. I denna motion framhölls, hurusom kronoarrendatorer och boställsinnehavare i allmänhet hade skyldighet att erlägga skatt för hela egendomens taxeringsvärde. Efter den senast verkställda jordbrukstaxeringen hade nu arrendatorernas kommunalskatt sprungit upp till belopp, som nästan motsvarade det årliga arrendet. Arrendatorer och boställsinnehavare ägde emellertid i allmänhet endast att disponera egendomens inägor ävensom möjligen beta sina djur å utägorna. Beträffande skogen hade de ingen annan rätt än att efter utsyning taga ved till eget behov samt stängsel- och byggnadsvirke. Värdet av dessa förmåner vore alltid vid arrendeavtalets upprättande beräknat såsom tillhörande jordbruket, och kunde förty åtnjutandet av samma förmåner icke motivera skyldighet för en arrendator eller boställsinnehavare att erlägga skatt för skogsvärdet i dess helhet. Då man visste, att å de flesta boställen skogsvärdet vore högre än jordbrukets värde, framstode här ett missförhållande vid tillämpningen av den kommunala skatteförordningen, vilket borde rättas, så att arrendatorer och boställs-

innehavare icke bleve debiterade kommunalskatt för skogen, därest dess värde vore så högt, att vid taxeringen särskild hänsyn tagits till detsamma. För kommunalskatt, som skulle utgå på grund av taxeringsvärdet å skogen, borde den debiteras, som åtnjöte avkastningen av skogen. Motionärerna hemställde följaktligen, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt den kommunala beskattningen beträffande boställen kunde så omläggas, att jordbruket och skogen var för sig åsattes taxeringsvärden samt arrendator bleve skattskyldig endast för den del av fastigheten, som han disponerade.

Konstitutionsutskottet framhöll i utlåtande över denna motion (se konstitutionsutskottets utlåtande nr 9), att det nog inträffat, att i vissa delar av landet skog vid den sist verkställda jordbrukstaxeringen uppskattats högre än vad förut varit fallet. En ojämnhet i fördelningen av skattebördan syntes föreligga och en omläggning av det kommunala beskattningsväsendet i denna del vore utan tvivel i viss mån av behovet påkallad. Då emellertid spörsmålet vore av betydligt mera omfattande innebörd än enbart beskattningen av boställen och utan tvivel sträckte sig åtminstone till nyttjanderättshavares ställning i allmänhet med hänsyn till den kommunala beskattningen, syntes en lösning av frågan i den begränsade omfattning, i motionen föreslagits, icke vara tillrådlig. Det förevarande ämnet torde — enligt utskottets uppfattning — för övrigt bäst behandlas i sitt samband med den kommunala beskattningen i dess helhet. Då tillkallade sakkunniga för närvarande vore sysselsatta med denna stora och viktiga lagstiftningsfråga, hyste utskottet den övertygelsen, att det nu väckta spörsmålet därvid komme att vinna nödigt beaktande. I anledning därav hemställde utskottet, att den förevarande motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Denna utskottets hemställan blev av Riksdagen bifallen.

Redan tidigare hade emellertid under hösten år 1910 dåvarande chefen för jordbruksdepartementet anmodat domänstyrelsen att verkställa utredning i ämnet, såvitt anginge kommunalutskylder, som belöpte å sådana genom domänstyrelsens försorg utarrenderade kronoegendomar, vilkas skogsmark icke vore inbegripen i arrendet. Med underdånig skrivelse den 28 april 1911 har domänstyrelsen avgivit den sålunda infordrade utredningen.

I berörda skrivelse framhåller domänstyrelsen till en början, att den ökning i arrendatorernas utskylder, som på grund av skogens höjda taxeringsvärde ägt rum, i många fall vore så avsevärd, att arrendatorerna, vilka vid arrendeavtalens ingående icke rimligen kunnat taga i beräk-

ning en dylik höjning av taxeringsvärdena med åtföljande ökning i skatterna, skulle, därest skatterna i deras helhet utkrävdes av dem, nödgas på grund av bristande tillgångar avträda sin egendom till konkurs. Styrelsen ansåge därför, att det med skäl kunde ifrågasättas, att staten i dylika fall borde, med efterskänkande av sin rätt härutinnan, själv vidkännas en del av de på skogsmarken belöpande utskylderna.

För att kunna beräkna de kostnader, som statsverket skulle få vidkännas, därest arrendatorerna bleve i viss mån befriade från ansvarighet för utskylder, som belöpte på skogsmarken till de åt dem upplåtna kronoegendomarna, såväl jordbruksdomäner som för skogsväsendets räkning utarrenderade egendomar, hade styrelsen låtit verkställa en utredning, som i huvudsak grundade sig på taxeringslängderna för åren 1903 och 1908 och omfattade samtliga sådana jordbruks- och skogsegendomar, vilkas skogs- och hagmark vore från arrendet undantagen.

Vid denna utredning har styrelsen utgått därifrån, att den å skogen belöpande andel av taxeringsvärdet icke läte sig tillförlitligt beräknas i fråga om andra egendomar än sådana, beträffande vilka särskilda taxeringsvärden blivit åsatta, å ena sidan, de till vederbörande arrendator upplåtna delarna och, å den andra, de delar, som icke inginge i arrendet utan stode under skogsstatens vård. En sådan uppdelning av taxeringsvärdena, som beträffande vissa län förekommer redan i taxeringslängderna för år 1903, har vid 1908 års taxering blivit mer allmänt tillämpad och förekommer i sistnämnda års taxeringslängder i fråga om *jordbruksegendomar* i nio län, nämligen Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Västmanlands och Gävleborgs län, samt i fråga om *skogsegendomar* inom tre av dessa nio län nämligen, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län.

Med utgående från berörda förutsättning har domänstyrelsen beräknat, att i förhållande till taxeringsvärdena för år 1903 motsvarande värden för år 1908 i omförmälda nio län utvisa *höjning* med följande belopp nämligen:

Jönköpings län:				
för skogsväsendets räkning utarrenderade egendomar	kronor	50,500: —		
jordbruksegendomar	»	432,300: —	kronor	482,800: —
Kronobergs län:				
för skogsväsendets räkning utarrenderade egendomar	kronor	72,400: —		
jordbruksegendomar	»	280,300: —	»	352,700: —

Kalmar län:				
för skogsväsendets räkning				
utarrenderade egendomar	kronor	15,000: —		
jordbruksegendomar	»	1,126,500: —	»	1,141,500: —
Göteborgs och Bohus län:	jordbruksegendomar		»	40,500: —
Hallands »	»	.....	»	22,000: —
Kristianstads »	»	.....	»	11,000: —
Värmlands »	»	.....	»	38,200: —
Västmanlands »	»	.....	»	15,000: —
Gävleborgs »	»	.....	»	27,500: —
			Summa kronor	2,131,200: —.

Kommunalutskylderna för år 1908 för ifrågavarande län hade utgjort i medeltal:

för Jönköpings	län	62	öre	per	fyrk
» Kronobergs	»	64	»	»	»
» Kalmar	»	69	»	»	»
» Göteborgs och Bohus	»	69	»	»	»
» Hallands	»	76	»	»	»
» Kristianstads	»	62	»	»	»
» Värmlands	»	69	»	»	»
» Västmanlands	»	61	»	»	»
» Gävleborgs	»	58	»	»	» .

Efter nämnda medeltal skulle de till följd av skogsmarkens särskilda taxerande höjda kommunalutskylderna från ovannämnda egendomar belöpa sig till följande belopp per år:

i Jönköpings	län	kronor	1,796: —
» Kronobergs	»	»	1,354: —
» Kalmar	»	»	4,726: —
» Kristianstads	»	»	40: —
» Hallands	»	»	100: —
» Göteborgs och Bohus	»	»	168: —
» Värmlands	»	»	158: —
» Västmanlands	»	»	55: —
» Gävleborgs	»	»	96: —
eller sammanlagt		kronor	8,493: —.

Av denna utredning framginge — anför styrelsen vidare — att det belopp, som statsverket skulle få vidkännas, därest samtliga arren-

datorer befriades från gäldande av berörda utskylder, utgjorde i runt tal 8,500 kronor årligen. Beträffande detta belopp, som givetvis måste betraktas som approximativt, vore emellertid att märka, att detsamma ej torde behöva anlitas i sin helhet. Det borde nämligen enligt styrelsens förmenande prövas i varje särskilt fall, huruvida och i vad mån en arrendator skulle befrias från utskylderna för skogsmarken, och sådant endast medgivas, då taxeringsvärdet blivit i avsevärd grad höjt. Härtill komme, att allteftersom arrendetiden för de olika egendomarna utginge, det belopp, som för ifrågavarande ändamål skulle behöva tagas i anspråk, minskades, enär i de arrendekontrakt, som numera utfärdades, i allmänhet icke stadgades någon skyldighet för arrendatorerna att svara för utskylder, vilka icke avsåge det arrenderade området. Å andra sidan borde framhållas, att den nu verkställda utredningen endast avsåge *kommunalutskylder*, men ej utskylder till prästerskapet, landstingsmedel och avgifter för tingshusbyggnad m. m. Dessa utskylder, rörande vilkas storlek ej någon beräkning kunnat åstadkommas, torde emellertid i förhållande till kommunalutskylderna vara av mindre betydelse.

Domänstyrelsen har tillika meddelat, att i sådana fall, då särskilt taxeringsvärde blivit skogsmarken åsatt samt kronan till följd därav debiterats för de på skogsmarken belöpande utskylderna, kronan i allmänhet i första hand erlagt dessa utskylder, varefter kronan i åtskilliga fall krävt vederbörande arrendator på utskyldsbeloppet. I anledning härav hade vissa av arrendatorerna återgäldat vad kronan sålunda förskotterat, under det andra vägrat att gottgöra kronan de utgivna beloppen. Det syntes nu styrelsen, som om den omständigheten, att de förra godvilligt erlagt ifrågavarande utskylder, icke borde betaga dem rätten, att, i händelse staten medgåve att själv vidkännas samma utskylder, återfå vad de sålunda betalt eller viss del därav. Dock torde en dylik befrielse icke böra avse tiden före år 1903 och i de flesta fall begränsas till tiden från och med år 1908, då en uppdelning av taxeringsvärdena och en höjning av desamma på grund av skogsmarkens värde i större utsträckning än förut av taxeringsmyndigheterna tillämpats.

De kostnader, som genom det nu ifrågasatta medgivandet skulle åsamkas statsverket, syntes böra bestridas av reservationsanslaget till kronoskogarnas förvaltning och befrämjande av skogsväsendet i allmänhet eller de medel, som i nämnda anslags ställe skulle disponeras för berörda skogars förvaltning.

I de rörande kronans utarrenderade domäner gällande arrendekontrakt förekomma, såsom i det föregående omtalats, i regel före-

skrifter om skyldighet för vederbörande arrendator, att — frånsett grundskatt — ansvara för alla egendomens utskylder och detta jämväl för den händelse egendomens skogsmark icke ingår i arrendet. Att dessa bestämmelser intill senare tider icke medfört några avsevärda olägenheter för kronoarrendatorerna beror på det förhållande, att vid äldre taxeringsförrättningar allenast ringa eller ingen hänsyn tagits till värdet av å egendomarna befintlig skog. I den mån emellertid taxeringsmyndigheterna med hänsyn till skogens värde funnit sig föranlåtna att höja egendomarnas taxeringsvärden, har skyldigheten för arrendator att ansvara för utskylderna för skogen kommit att i allt högre grad framstå såsom ett missförhållande. Under intrycket härav har också domänstyrelsen år 1908 gått i författning därom att i nya arrendekontrakt icke föreskrives någon skyldighet för arrendator att svara för utskylder, som icke avse det utarrenderade området. Det principiellt riktiga i ett sådant förfaringssätt synes mig icke heller kunna ifrågasättas.

Ehuru ifrågavarande missförhållande således torde komma att i en framtid så småningom upphöra av sig självt i och med utgången av ännu gällande äldre arrendeavtal, synes billigheten påkalla, att de arrendatorer, vilkas rättsförhållanden reglerats genom äldre avtal, böra, i den mån sådant praktiskt taget är utförbart, beredas befrielse från erläggande av utskylder för skogsmark, som ej ingår i arrendet, i den mån berörda utskylder äro beroende på under löpande arrendeperiod skedd höjning av skogsmarkens taxeringsvärde.

Frågan härom synes mig lämpligen kunna lösas oberoende av den nu pågående utredningen angående en omläggning av det kommunala skatteväsendet. De förpliktelser, som åligga kronans arrendatorer i fråga om gäldande av utskylder, regleras nämligen genom innehållet i de särskilda arrendeavtalen och torde följaktligen icke komma att röna inverkan av de nya kommunala skattelagar, som kunna bliva en följd av nyssnämnda utredning.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört, synes mig böra uppställas såsom *regel*, att, därest i fråga om sådan genom domänstyrelsens försorg utarrenderad kronoegendom, vars skogsmark icke ingår i arrendet, arrendatorn i arrendekontraktet tillförbundits att ansvara för egendomen i dess helhet åliggande utskylder, statsverket självt bör övertaga betalningsskyldigheten för så stor del av å skogsmarken belöpande utskylder, som är beroende på under arrendeperioden skedd höjning av skogsmarkens taxeringsvärde. Statsverkets övertagande av berörda del av utskylderna torde billigtvis böra omfatta icke allenast sådana utskylder, som framdeles förfalla till betalning, utan jämväl sådana, som redan äro

förfallna, evad desamma erlagts av arrendatorn eller i första hand av kronan. I fråga om dylika redan förfallna utskylder torde dock böra göras den begränsning i tiden, att staten icke övertager ansvaret för utskylder, som grunda sig på äldre taxeringsförrättningar än dem, som verkställts under år 1908, då den huvudsakliga höjningen i taxeringsvärdena inträtt. Statens ansvarighet för utskylderna torde följaktligen icke böra sträcka sig längre tillbaka än till utskylderna för år 1909, vilka utskylder ju förfallit till betalning under år 1910.

En tillämpning av den uppställda regeln skulle alltså föranleda därtill, att staten *dels* gottgör vederbörande arrendator för utskylder av ifrågavarande slag, vilka förfallit till betalning under åren 1910, 1911, 1912 och 1913 samt blivit av arrendatorn erlagda, *dels*, för den händelse statsverket självt erlagt någon del av de under nämnda fyra år förfallna utskylderna, befriar arrendatorn från den fordran staten på grund härav må äga hos honom, *dels* slutligen frikallar arrendatorn från erläggande för framtiden av ifrågavarande utskylder.

Beträffande härefter frågan om möjligheten att kunna med tillförlitlighet bestämma beloppet av de utskylder, som bero på under arrendeperioden skedd höjning av taxeringsvärdet av det från arrendet undantagna området, föreligger ju icke någon svårighet härutinnan i fråga om sådana egendomar, vilkas inägor och skogsmark blivit åsatta särskilda taxeringsvärden. Vidkommande åter sådana delar av landet, där dylikt uppdelande av taxeringsvärdena ännu icke skett, lärer det i allmänhet bliva omöjligt att ens tillnärmelsevis avgöra, till huru stor del taxeringsvärdet avser inägor eller skog. I dessa delar av landet torde nog å ena sidan såsom regel gälla, att man vid taxeringsförrättningarna hittills alldeles ej eller i endast obetydlig grad tagit hänsyn till skogen å de taxerade egendomarna. Å andra sidan lärer dock inom berörda landsdelar otvivelaktigt på åtskilliga håll skogens värde hava spelat in vid åsättande av taxeringsvärdet å egendomen i dess helhet. Någon säker grund för bedömande, huruvida och i vad mån skogsvärdet sålunda kommit i betraktande, torde emellertid icke förefinnas i andra fall än då, på sätt inom vissa trakter plägat ske, taxeringsmyndigheterna själva vid taxeringsförrättningarna angivit, till vilket belopp skogens värde beräknats ingå i det egendomen åsatta taxeringsvärdet. Därest så ej skett, bör enligt min uppfattning staten icke övertaga eller efterskänka utskylder av förevarande slag; dock att, då fråga är om avsevärda belopp eller förhållandena eljest äro ömmande, Kungl. Maj:t ej synes böra vara förhindrad att i den omfattning, Kungl. Maj:t i varje särskilt fall kan

finna skäl bestämma, medgiva arrendator lindring i hans ifrågavarande förpliktelser.

I detta sammanhang vill jag ånyo betona att, därest redan vid tiden för arrendeavtalets ingående skogsmarken varit åsatt särskilt taxeringsvärde eller med angivet belopp beräknats ingå i taxeringsvärdet å egendomen i dess helhet, det enligt min mening icke synes böra ifrågakomma, att arrendatorn befrias från betalningsansvaret för å skogen belöpande utskylder under annan förutsättning än att skogens taxeringsvärde sedermera blivit höjt. Därest så skett, torde emellertid, såsom nämnts, billigheten kräva, att statsverket övertager betalningsansvaret för så stor del av nämnda utskylder, som motsvarar höjningen av skogens värde.

Den av mig i det föregående tillstyrkta lindringen i kronoarrendator åliggande förpliktelser synes mig lämpligen böra omfatta sådana kommunala utskylder, vilka skola erläggas i kontant — således icke vägunderhåll in natura — och som utgå i förhållande till taxeringsvärdet å jordbruksfastighet. Lindringen skulle följaktligen komma att avse, förutom utskylder av ifrågavarande slag, som beslutas å kommunalstämma, jämväl på jordbruksfastighet belöpande vägskatt (kontant), landstingsskatt samt utskylder till kyrka och folkskola. Däremot synes sådan lindring icke böra komma i fråga beträffande avgifterna till prästerskapet, vilka avgifter utgå efter olika grunder inom olika församlingar såsom efter tionde, mantal, rök m. m.

Genomförandet enligt av mig sålunda föreslagna grunder av nu ifrågavarande lindring förutsätter, såsom jag i det föregående redan anfört, att staten

1:o) gottgör vederbörande arrendator för utskylder av ifrågavarande slag, vilka förfallit till betalning under åren 1910, 1911, 1912 och 1913 samt blivit av arrendatorn erlagda,

2:o) frikallar arrendatorn från gäldande av den fordran, staten må äga hos honom på den grund, att staten själv helt eller delvis erlagt de under nämnda fyra år förfallna utskylderna; samt

3:o) frikallar arrendatorn från erläggande för framtiden av utskylder av ifrågavarande slag.

Beträffande omförmälda under åren 1910—1913 förfallna utskylder, torde till bestridande av de kostnader, som erfordras för arrendatorns gottgörande för av honom redan erlagda utskylder, lämpligen böra till Kungl. Maj:ts förfogande anvisas ett särskilt anslag, att för ändamålet användas i enlighet med de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t

meddelar. Det torde nämligen icke böra komma i fråga, att berörda gottgörelse lämnas arrendator genom avdrag å kommande års arrendeavgifter, enär åtminstone i vissa fall gottgörelsens belopp skulle komma att överstiga arrendeavgiften, varjämte i åtskilliga fall de arrendekontrakt, på grund av vilka utskylderna erlagts, numera upphört. Då emellertid för närvarande saknas någon fullt tillförlitlig utredning om i vad mån vederbörande arrendatorer eller kronan själv under åren 1910—1913 erlagt de utskylder, om vilka nu är fråga, samt följaktligen det för ändamålet erforderliga anslagets storlek icke ännu kan annat än approximativt beräknas, torde anslaget böra begäras i form av förslagsanslag.

Vidkommande därefter frågan om arrendators frikallande från skyldigheten att för framtiden erlägga ifrågavarande utskylder, kommer ett dylikt frikallande att innebära motsvarande skyldighet för kronan att själv ansvara för berörda skyldigheter. De ökade utgifter för kronan, som vid bifall till förslaget i denna del komma att uppstå, synas mig, på sätt domänstyrelsen jämväl avsett, lämpligen böra anvisas att utgå från den del av driftkostnaderna för statens domäner, som beräknats till gäldande av de egentliga förvaltningskostnaderna för statens skogsdomäner. Något särskilt anslag för nu ifrågavarande ändamål erfordras således icke.

Såväl för efterskänkande av den fordran, kronan på sätt ovan nämnts må äga hos arrendatorer för utskylder, förfallna under åren 1910—1913, som ock för ett frikallande av arrendatorerna från erläggande för framtiden av dem kontraktsenligt åliggande utskylder erfordras emellertid, att Riksdagens samtycke härtill inhämtas. På Kungl. Maj:t torde därefter ankomma att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, som må finnas nödiga.

För att kunna i någon mån bedöma de kostnader för statsverket, som skulle uppstå genom ett bifall till de av mig i det föregående tillstyrkta åtgärder i fråga om kronoarrendatorernas befriande från omförmälda utskylder, har jag låtit inom jordbruksdepartementet verkställa närmare beräkningar, av vilka framgått bland annat följande.

Inom de län, där, på sätt i det föregående omtalats, ett uppdelande av taxeringsvärdet mellan arrendegårdarnas inägor och skogsmark numera blivit mer allmänt genomfört, utgöra beträffande sådana statens utarrenderade domäner, vilkas skogsmark icke ingår i arrendet, 1908 års taxeringsvärden å berörda skogsmark sammanlagt 3,213,000 kronor. Av detta belopp belöpa 2,663,400 kronor å skogsmark hörande till ut-

arrenderade *jordbruksegendomar* och återstoden eller 549,600 kronor å skogsmark till utarrenderade *skogsegendomar*.

Beträffande de län, där taxeringsvärdet icke ännu blivit på ovan angivet sätt uppdelat, är det påtagligen i allmänhet omöjligt att ens tillnärmelsevis beräkna, huru stor del av värdet, som belöper å från arrendet undantagen skogsmark. Emellertid bör, på sätt jag i det föregående framhållit, jämväl beträffande dessa län arrendator i vissa fall kunna, ehuru mera undantagsvis, erhålla lindring i sina utskylder. Vid beräknande av statens kostnader för nu ifrågavarande ändamål bör följaktligen hänsyn tagas jämväl till förhållandena inom dessa län. Med ledning bland annat av den höjning, som fastighetstaxeringarna i sin helhet undergått inom dessa län under tiden från år 1903 till år 1908, synes mig kunna med en viss grad av sannolikhet antagas, att taxeringsvärdena å från arrendet undantagen skogsmark inom dessa län motsvara ett belopp icke överstigande 700,000 kronor.

Såsom utgångspunkt för bedömande av statens kostnader för ifrågavarande ändamål synes mig följaktligen kunna läggas ett sammanlagt taxeringsvärde å omförmälda skogsmark av högst 3,213,000 + 700,000 = 3,913,000 kronor eller således i runt tal högst 3,900,000 kronor.

I det föregående har jag framhållit, att den ifrågasatta lindringen synes böra avse såväl å kommunalstämma beslutade utskylder som ock vägskatt, landstingsskatt samt utskylder till kyrka och folkskola. Då inom rikets samtliga län med undantag av Gottlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län [1]) berörda utskylder för år 1909 uppgingo till i medeltal 87.9 öre per fyrk [2]), skulle följaktligen sammanlagda beloppet av de utskylder av ifrågavarande slag, vilka för år 1909 belöpt å från arrendet undantagen skogsmark, utgöra 20,569 kronor.

Det belopp, som statsverket skulle få vidkännas, därest kronans arrendatorer i den omfattning jag här ovan förordat befriades från utskylder för skogsmarken till de arrenderade egendomarna, kan sålunda approximativt beräknas för å 1910 uppgå till högst omkring 20,600 kronor. För tiden efter berörda år inträder emellertid, i den mån äldre arrendekontrakt utlöpa, en successiv minskning i det belopp, som behöver för ändamålet tagas i anspråk. Vid sådant förhållande och då härtill kommer dels att kronan själv erlagt en del av ifrågavarande utskylder, dels

---

[1]) Inom sistnämnda fyra län finnes icke någon kronan tillhörig utarrenderad egendom, vars skogsmark undantagits från arrendet.

[2]) Beloppet uträknat med ledning av uppgifter i "Landskommunernas och köpingarnas ekonomiska bärkraft" av Edv. Söderberg, Stockholm 1911.

att arrendatorer av sådana egendomar, beträffande vilka ett uppdelande av taxeringsvärdet mellan inägor och skogsmark ännu icke skett, skulle endast mera undantagsvis komma i åtnjutande av den föreslagna lindringen, dels att berörda lindring skulle få tillgodonjutas allenast i den mån utskylderna för skogsmarken äro beroende på under löpande arrendeperiod skedd höjning av samma marks taxeringsvärde, dels ock att anspråk på gottgörelse i förevarande hänseende säkerligen icke äro att förvänta från alla de arrendatorer, vilka enligt vad ovan angivits skulle vara berättigade att utbekomma sådan ersättning, torde det förslagsanslag, som erfordras för ändamålet, kunna utan fara för större missräkning bestämmas till 40,000 kronor.

Ehuru den ifrågasatta lindringen för kronans arrendatorer i dem kontraktsenligt åliggande skyldighet att ansvara för utskylder från skogsmark, som ej ingår i arrendet, sålunda komme att medföra avsevärda uppoffringar för statsverket, anser jag billigheten kräva, att sådan lindring medgives dem i den omfattning och enligt de huvudgrunder, som av mig i det föregående tillstyrkts.»

Utskottet.

Av den i ärendet verkställda utredningen synes utskottet otvetydigt framgå, att det icke skulle vara förenligt med billighet och rättvisa, om i de fall, varom här är fråga, staten av arrendatorerna skulle kräva fullgörandet i dess helhet av den skyldighet att svara för utskylder, som enligt kontrakten åligger dem jämväl i fråga om de från arrendet undantagna delarna av de upplåtna egendomarna. Vid de senast verkställda allmänna taxeringarna torde nämligen, särskilt vad angår kronans egendomar inom vissa län, en så avsevärd förhöjning hava vidtagits i taxeringsvärdena, allenast eller huvudsakligast på grund av skogsmarkens ökade värde, att åtskilliga arrendatorer, vilka enligt sina kontrakt hava att utgöra utskylder och besvär jämväl för den i arrendet icke ingående skogsmarken, skulle med ett ensidigt fasthållande från statens sida av de kontraktsenliga rättigheterna, komma att genom de ökade skatterna vidkännas förluster på arrendena samt i många fall rent av berövas sina existensmöjligheter. Då utskottet vid sådant förhållande finner den nu föreliggande framställningen väl grundad, vill utskottet tillstyrka densamma, därvid utskottet emellertid anser sig böra framhålla, att i varje särskilt fall skall prövas, huruvida med hänsyn jämväl till den före utarrenderingen verkställda beräkningen av arrendevärdet å den fastighet, utskylderna avse, ansökning om efterskänkande av viss del av dessa på sätt nu ifrågasatts skäligen bör medgivas.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att Riksdagen må

a) besluta, att Kungl. Maj:t må i den omfattning, som överensstämmer med de i statsrådsprotokollet tillstyrkta grunder, och i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, äga att medgiva arrendator av sådan genom domänstyrelsens försorg utarrenderad kronoegendom, vars skogsmark icke inbegripits i arrendet, befrielse från skyldighet, som enligt arrendekontraktet må åligga honom, att ansvara för vissa å egendomens skogsmark belöpande kommunala utskylder;

b) på extra stat för år 1914 anvisa ett förslagsanslag av 40,000 kronor att enligt berörda grunder och av Kungl. Maj:t meddelade närmare föreskrifter tilldelas dylik arrendator såsom gottgörelse för utskylder av ifrågavarande slag, vilka förfallit till betalning under åren 1910—1913 och blivit av arrendatorn erlagda, med rätt tillika för Kungl. Maj:t att låta utav nämnda anslag förskottsvis under år 1913 av tillgängliga medel utanordna, vad som må finnas erforderligt.

Stockholm den 25 april 1913.

På jordbruksutskottets vägnar:

GÖSTA TAMM.

Närvarande: herrar Tamm, Odelberg, frih. De Geer, Paulson, Fahlén, Lindblad, Pers, Ericsson, Lundell, Kronlund, Andersson, Linders, Bosson, Tysk och Olausson.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1913.